ՆՈՐ ԴԱՐ

ՕՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

Գին 20 Փարա

Բ. ՏԱՐԻ 1 ՍԱՖԷՐ ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 2 ՓԵՏՐՎԱՐ 1877 Ն. Տ. ՓԵՏՐՎԱՐ 14 ԹԻՒ 1964

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Մ. Կլատսթօն իր վերջին մէկ ատենախօսութեանը մէջ՝ Բ. Դուռը գումարեալ վերջին ընդհանուր ժողովին անդամակցող 80 ի մօտ քրիստոնեայ անդամները Ամերիկայի գերեաց նմանցուցեր է՝ գօնֆէրանսի առաջարկութիւնները մերժելու կողմը քուէ տուած ըլլալնուն համար։

Որչափ դիւրին է ազատ Անգղիոյ մէջ բազմելով ազատ վճիռ արձակել՝ այնչափ և աւելի դժուար է հոս գալ և ատանկ ազատ կարծիք յայտնել այնպիսի ժամանակ մը երբ դեռ երկու օրուան միայն սահմանադրական եղած է երկիրը առանց 600 տարուան բացարձակ միապետութեան լուծին ազդեցութիւնը մոռցած ըլլալու, այնպիսի սահմանադրական՝ որուն ինքը Եւրոպա չուզեր անկեղծ ըլլալուն հաւատալ։

Գիտնալ պէտք է նաև թէ այն 80 քրիստոնեայք՝ զորս Ամերիկայի գերիները կանուանէ՝ Բ. Դրան պաշտօններուն մէջն են և իրենց ուղիղ պաշտօնավարական ընթացքովը բաւական գերազանցած են միւսլիման պաշտօնակիցներէնին։

Արդ ի՞նչ կրնային ընել ատոնք երբ ամեն մէկուն մեծաւորը հոն նստած կարծիք յայտնած էր. միթէ կրնայի՞ն ատոնք ատոնց հակառակ կարծիք յայտնել. միթէ ատոնք իրենց անձնական դիրքը և շահը, նոյնպէս և իրենց ազգակցաց կեանքը վտանգի տակ դնելով՝ կըրնայի՞ն մեր ներքին գործոց Եւրոպական միջամտութեան կողմը փաստաբանել՝ քանի որ երկրին միւսլիման տարրը յոտից ցգլուխ այդ միջամտութեան դէմ զինեալ է։

Եթէ Կլատսթօն ըսեր թէ՝ ատոնց կարծիքը քաղաքական կշիռ չունի, այնքան ծանր չը պիտի խօսած ըլլար, սակայն երբ Ամերիկայի գերեաց կը նըմանցնէ՝ ոչ միայն չափազանցութիւն, այլ մինչև մէկ աստիճան ինքն իր մէջ հակասութիւն գործած է։

Մ. Կլատսթօն կը պահանջէ՝ որ Թիւրքիոյ մէջ հաւասարութիւն ըլլայ և արժանիք ունեցող քրիստոնեայք բարձր պաշտօններու հասնին. լա՛ւ, եթէ ատոնք Ամերիկայի գերիներն են, ի՞նչպէս պիտի վարեն այն բարձր պաշտօնները, որ կուզեն յանձնել այդ քրիստոնէից։

Այդ ժողովին մէջ բազմող քրիստոնեաները իրենց ազգին ազատ ներկայացուցիչները չէին և իրենց ազգէն ոչ միայն պատգամ առած չէին, այլ նաև առջի իրիկունէ չէին գիտեր իսկ թէ ինչու համար հրաւիրուած են։ Ատանկ բարձր խնդիրներու համար երբ Անգղիոյ պէս ազատ երկրի մը և ազատ ազգի մը ներկայացուցիչները՝ շաբաթներ առաջ ամեն մանրամասն դրութիւններ ձեռքերնին հասնելով հանդերձ՝ չեն կրնար մէկ երկու և աւելի նիստերու մէջ որոշում տալ հաստատ կարծիք չունենալով՝ հապա մեր այդ ժողովին մէջ բազմող քրիստոնեայ անդամները մէկ նիստի մէջ ի՞նչպէս կարենային ազատ կարծիք չունել՝ մանաւանդ երբ գօնֆէրանսին անդիէն սախրողութիւնը տուեր է ժամ յառաջ այո՛ կամ ո՛չ պատասխան ուզելով։

Ատոնք կրնային պիտի ըսէ՝ խորհելու ժամանակ ուզել, սակայն այդպիսի խնդիր մը ընելն ալ կրնա՞ր իրենց դիրքը վտանգի տակ ձգել՝ արտաքին միջամտութեան սկզբունքը կարենալ ընդունելի ցուցնելով, զի այն բանը որ իբր սկզբունք չընդունուիր՝ ատոր վրայ այլ ևս խորհելու ժամանակ ալ չուզուիր։

Ենթադրենք թէ ատոնք օր առաջ գիտցած ըլլային ըլ ալիք առաջարկութիւնը և մէջերնին միաբանութիւն մը կազմելով միահամուռ Տաճկաց հակառակ քուէ տային, ի՞նչ պիտի ըլլար ատոր հետևանքը. — մեծադոյն մասամբ դարձեալ մերժումը պիտի վճռուէր և Եւրոպա այսօր պաշտօնապէս ինչ դիրք որ ունեցաւ՝ միևնոյնը պիտի ունենար, սակայն հոս ներքնապէս բոլոր քրիստոնեայք տաճկաց դէմ եղած պիտի սեպուէին և ամեն տեղ շատ մը բարբարոսական դէպքեր պիտի լուէին մոլեռանդութեան կողմէն 'ի գործ դրուած. Միթէ Եւրոպա ատոր դէմը պիտի կրնա՞ր առնել և մեզ ներքին ապահովութիւն տալ. տարակոյս չունիմք թէ չպիտի կրնար ընել այդ բանը, այլ Եւրոպիոյ հակաթուրքական կուսակցութիւնը առիկէ օգուտ քաղելով շատ մը ատենախօսութեանց մէջ ատոր խօսքը կըրկնելով պիտի անցնէր՝ առանց որոշ արդիւնք մը ձեռք ձգելու։

Սակայն կէտ մը կայ, որ աչքէ հեռացնելու չենք. այն է հպատակ ազգաց Պատրիարքաց ազատ կարծիք յայտնելը։

Ատոնց արդարև չէր վայլեր որ իրենց ազգին պաշտօնական կարծիքը չառած կարծիք յայտնէին՝ ինչ որ ալ ըլլար այդ կարծիքը։

Պատրիարքներն Բ. Դրանէն կախում չունին և յատուկ հըրովարտակներով հաստատեալ ազատ պաշտօնեայներ են. ատոնք կրնային ըսել թէ՝ տէրութիւնը մեր քովը պէրաթով ժողովներ հաստատած է և ընդհանուր ժողովներ [illegible] է այս ժողովներուն ընթացքին վրայ հսկելու, ուստի պէտք է որ երթանք մեր ժողովներուն հետ խորհրդակցինք։ Երբ Պատրիարքներն այսպէս խօսէին՝ ոչ ժողովը կրնար բան մ'ըսել ատոնց և ոչ տաճիկ հասարակութիւնը կը վշտանար, այլ թերևս աւելի գոհ կըլլար այդ օրինաւոր պատասխանով, մինչդեռ հիմա այնչափ գոհ չէ, վասն զի շատ թեթև գտաւ ատոնց տուած պատասխանը։

Նշանակութեան արժանի դէպք մ'ալ կայ սա որ նոյն ժողովոյն մէջ Բ. Դրան Հայ պաշտօնատարք բնաւ կարծիք չյայտնեցին, որով ըսել ուզած եղան թէ երբ ինքզինքնիս բուն սկըզբան ազատ դիրքի մէջ տեսնենք այն ատեն կարծիք կը շինենք ու կը յայտնենք, բայց հիմայ կարծիք չենք շինած, և չենք կրնար յայտնել, զի թէև կըրնանք ինպաստ կառավարութեան կարծիք յայտնել, բայց աննպաստ կարծիք յայտնելու ազատ դիրքի մէջ չեղողին միայն ինպաստ յայտնած կարծիքը արժէք չունի։

Արդ՝ այս ամենը ըսելով հանդերձ ասկէ սա դասը առնելու ենք թէ՝ Տաճկաստանի քրիստոնեայք այնպիսի դիրքի մը մէջ են՝ որ իրենց ամենէն աննշան շարժումը Եւրոպայէն արձագանք մը կուտայ, ուստի թեթեւութեամբ շարժիլ՝ ինքզինքը ծաղու արժանի ընել է. հետեւաբար իւրաքանչիւր քայլ կշռեալ ըլլալու է:

ՄԻՏՀԱԹ ԲԱՇԱ

«Իկնօդըզ» սապէս կը խօսի նախորդ Եպարքոսին վրայօք:

Նա Արեւելեան խնդրոյն նոր և աննախատեսելի տարր մը բերաւ, այն է յեղափոխութիւն: Հին կայսրութիւնը վերակենդանացաւ արսէնիքի օգնութեամբ, այն դեղով որ, քանի մը հիւանդութեանց առողջարար է և մէկ քանիներուն մահաբեր: Միտհաթ բաշա 1822ին Կ. Պոլսոյ մէջ ծնաւ. հայրը բարձրագոյն պաշտօնատար մ'էր: Միտհաթի վրայ առասպել մը կայ, որ կըսէ թէ Միտհաթ իւր պըզտիկութեանը չղթայակապ բանտարկուեր էր, ասի տարակուսելի է: Բայց ստոյգ է որ Աթէֆանաքի պէյ, նորա հօրը թղթերուն մէջ սա թուղթը գտած է. «Միտհաթ՝ մեծ ժողովի ատենադպիր, յառաջ պիտի երթայ և զԹուրքիա ալ յառաջ պիտի տանի»: Կըսեն թէ թուրքիոյ պատմութեան մէջ կանանց վրայ չը խօսուիր, բայց ասի յանցանք մ'է:

Տաճիկ կիները իբր քոյր և ամուսին, մայրական պաշտօնները լաւ կը կատարեն. մայրը և որդին մինչև տասն և երկու տարեկան բանտարկուած են: Միտհաթի մայրը Ալպանիացի մ'էր, և Ալպանիոյ յատկութիւնները իւր վրայ ունէր: Չէրքէսուհւոյ մը պէս գեղեցիկ և փափուկ էր, բայց նաև խիստ բնաւորութիւն մը ունէր: Միտհաթ, տասնեւութը տարեկան հասակին մէջ Բ. Դրան թարգմանութեան դրասենեակը մտաւ, որ թուրքական քաղաքացւոց սնդաբանն է: Տասնուիններորդ տարեկան հասակին մէջ Սիրիա գընաց Տաիք էֆի. քով դրագրութեան համար: Ի վերջոյ Միտհաթ բաշա բարձրագոյն ժողովին ատենադպիր եղաւ և իրեն դիրքը բարձրացաւ: Դանուբի վիլայէթին կառավարիչ եղաւ, և իբր բարեկարգիչ անուանեցաւ: Նա այնպիսի մարդ մը է որուն վրայ կը կայանայ Ճէօն թիւրքը և որուն դիտաւորութիւնքը տակաւին յայտնապէս որոշուած չեն, բայց գլխաւորապէս յեղափոխական են:

Ճէօն թիւրքութեան գլխաւորները անմիջապէս կամ մահուան դատապարտուեցան և կամ աքսորուեցան: Այնէ վերջը Միտհաթ բաշա Պաղտատի կուսակալ անուանեցաւ և իւր պատիւք աւելցաւ: Մեծ Եպարքոսը վախցաւ և զանի հոն բերել տուաւ: Վերջը Եօրնէի կառավարիչ անուանեցաւ, և իւր պաշտօնատեղին մեկնելէ առաջ Սուլթանին հետ տեսութիւն մը ունենալ ուզեց: Հին Սուլթան Ապտ իւլ Ազիզ հետ յարգութեամբ բայց հաստատապէս խօսեցաւ: Սուլթանը մտիկ ըրաւ առանց բառ մը արտասանելու և վերջը ըսաւ, «Դուն Մեծ Եպարքոս ես»: Այս մեծ կերպով զարմացուց զՄահմուտ Նէտիմ: Դժբաղդաբար, երեք ամիս վերջը Սուլթանը մերժեց Միտհաթին ներկայացուցած Սահմանադրութիւնը: Միտհաթ ինկաւ իւր պաշտօնէն, այն ատեն սկսաւ Անգլիոյ, Իւլէմայից, Շէյխ իւլ իսլամին, և կըսուի թէ մինչև անգամ Ռուսիոյ հետ գաղտնի կերպով բանակցիլ: Միտհաթ հայրենասիրական մեծ գաղափար մը կը ներկայացնէ: Ապտ իւլ Ազիզի գահընկեցութենէն վերջը ոմանք ըսին. «փառք Աստուծոյ լմնցաւ»: Բայց Միտհաթ պատասխանեց. «Տակաւին նոր սկսաւ»: Մեծ Եպարքոսը թուրքիոյ մէջ եղած ամեն բարձր բաներուն անձնաւորութիւնն է, ինչպէս Գօնթ Քավուր և Բրէնս Պիզմարք են Իտալիոյ և Գերմանիոյ համար: 1876 Դեկ. 19ին Սուլթան Ապտ իւլ Համիտ Մեծ Եպարքոս անուանեց զՄիտհաթ: Ճէօն թիւրքի կուսակցութիւնը ինքզինքը խիստ միապետական կը գտնեն, բայց և ոչ մէկը դաւադրիչ մը առաւելութիւն ունին, որ դաւադրութիւններ կը հնարեն և կը յաջողին: Նա յեղափոխական կուսակցութեան անդամներուն պաշտօն տուաւ, որն որ զանոնք եա քաշուեցնելու միակ միջոցն է: Եւ այն՝ ատեն Միտհաթ հռչակաւոր առակ մը հնարեց, որ իւր կենաց և գործոց համառօտագրութիւնն է— «Կրօնքը երկրին սէրն է»: Նա Միւսլիման–Քրիստոնեայ կայսրութիւնը ստեղծեց: Այս է իւր Սահմանադրութեան առաջին բառը, որ հայրենասիրական կայծին փոփոխութիւնն է: Սահմանադրութեան միջոցաւ Քրիստոնեաները օտար Քրիստոնէից դէմ կռուելու խաչը և մահիկը միևնոյն դրօշակին վրայ են: Հռովմ իւր պզտիկ քրոջ Կ. Պոլսոյ հետ ունեցած կռիւը կը մոռնայ: Բոլոր երկրին Քաթօլիքները Միտհաթի կը դիմեն: Այս մարդը կայծակեցուց այն սուրբ պատերազմը որ իւր երկիրը պիտի տապալէր. Նա բացորոշ ազգային պատերազմը հնարեց: Պատրիարքները անոր հետ են: Միտհաթ բարի Միւսլիման մ'է և Քրիստոնէութիւնը մեծ կերպով կը յարգէ: Նա կը սիրէ զԳաղղիա: Բայց մեր ըրածէն տարբեր կերպով գործել կ'ուզէ: Նա Գաղղիերէն կը խօսի ամեն դաստիարակեալ թուրքերէն աւելի որք Կ. Պոլսոյ մէջ են: Ճարտասան անձ մ'է, բայց բնական ձևերու մէջ թատերական, և Արեւելեան մտածութեանց Արեւմուտքի կորովը կը միացնէ: Մէկը կրնայ ըսել թէ Մեծ Եպարքոսը իւր գործած յարկին լոյսը դուրս հանեց: Ամեն բան չփոթութեան մէջ է: Միտհաթ բաշա պատասխանատու իբր Անգլիական պաշտօնեայ մը, աւելի թուրքական ազգը կը ներկայացնէ, քան թէ Սուլթանը: Մեհէմմէտ մեր Ս. Գիրքը օրինակեց, Միտհաթ ալ մեր յեղափոխութիւնը կ'օրինակէ:

Յունուար 20ին Լէվանթ Հէրալտի Կարինի թղթակիցը հետեւեալ նամակը կը գրէ:

Կարին 20 Յունվ.

Պիթլիսէն լուրեր կառնեմք քիւրտերուն ըրած բռնաբարութեանց վրայօք: Պիթլիսի արեւմտեան կողմէն 3 ժամուան հեռաւորութեամբ գիւղ մը կայ, որ 500 ընտանիքէ կը բաղկանայ, ասոնց կէսը Հայ և կէսը Քիւրտ են: Կըսուի թէ այս վերջինները հազար հատի չափ զէնք ունին և գէշ համբաւ բռնացած են: Զօրաց վերջին բանակին այս գիւղէն մեկնելէն վերջը առիթ գտած են ամեն տեսակ աւարառութիւն գործելու յայտնապէս: Պիթլիսէն ժամ ու կէսի չափ հեռաւորութիւն ունեցող Քախանուի վրայ քանի մը յարձակումներ ըրելէն վերջը՝, հոն կողոպուտներ տեղի ունեցան և երկու հոգի սպաննուեցան. ասոր վրայ գեղացիները քաղաքը փախչիլ բռնադատուեցան: Այս Քիւրտերը Պիթլիս քաղաքը եւս այցելեցին և շատ պարագայից մէջ տուներու մէջ մտան և հիւրասիրաբար ընդունուելէն վերջը ըստ հին օրինաց տիշ բարասի խնդրեցին: Անգամ մը իրենց հիւրընկալէն 10 ոսկի առին: Շատ գիւղեր գողութիւններ կը փորձուին, բայց քաղաքացւոց արթնութիւնը կողոպտիչներուն ջանքերը ի դերև կը հանէ: Քաղաքապետութիւնը բան մը ընելու կարող չէ, և չորրորդ զօրաբաժնին ընդհանուր հրամանատարը յայտարարած է թէ ինք Պիթլիսի կամ այլ գեղի մը պաշտպանութեան համար զինուոր մը անգամ չը վատնէր, քանի որ ներկայ իրաց վիճակը այս ընթացքը կը շարունակէ: Բնակիչները ինքզինքնին պաշտպանելու համար կաշխատին, թուրքերն և Հայերն միացեալ կը գործեն, և կառավարութեան յատուկ քաջալերութեամբը անոնց ջանքերը քաղաքին պաշտպանութեանը համար օգտակար կրնան ըլլալ: Բայց ի՞նչ կրնայ խոնարհ գիւղացին ընել, որք գիշակեր գայլերուն մէջ անօգնական ոչխարներու կը նմանին: Յայտնի է որ, եթէ գարնան մէջ պատերազմ պատահի, Քիւրտիստանի քրիստոնեայներէն շատերուն կեանքը, ստացուածքը և պատիւը անսիրտ Քիւրտ կողոպտիչներուն գթութեանը ենթարկուին, Արդէն Պուլանըք և Խնուս գիւղերը դացած և գեղացւոց ամեն տեսակ չարչարանք տուած են, և կը յայտարարեն թէ պատերազմը բռնկելուն պէս միտք ունին իրենց ուզածին պէս սպաննել և կողոպտել, մինչև անգամ ըլլալիք կողոպուտները իրենց մէջը բաժնելու կը յանդգնին: Կիրասուն, Քըղըդ, Եուչօվէն և Քօմասսօր գիւղերուն մէջ, որք քաղքիս արևելեան կողմէն 12–18 ժամ հեռաւորութիւն ունին, վերջերս գողութիւններ տեղի ունեցած են: Կիրասունի մէջ տեղւոյն քեհեան սպաննուեցաւ և մեծ գումար մը ստակ գողցուեցաւ: Գողերէն մէկ քանին որք ուրիշներուն մէջ ալ աւարառութիւն գործեցին՝ ձերբակալուեցան, հոս ալ վախցուեցաւ որ Վանի մէջ պատահածը հոս ալ կը պատահի, և ժամանակ մը լուր կը պտտէր թէ Էրզրումի բանակը, որ Սերվիական պատերազմէն գէշ համբաւով մը վերադարձաւ, շուկաները բռնկցնելու գործին սկըսած էին: Բայց այս լուրին որ աստիճանի իրաւ ըլլալը չեմ գիտեր, սակայն՝ Սամիհ բաշա այս բանակը ասկէ վերցուց, և Ալաշկերտի դաշտին մէջ գիւղ մը ղրկեց: Ձմեռը խիստ մեղմ կ'ընէ:

մեծ փոթորիկներ տեղի ունեցած չունին, շատ քիչ ձիւն կայ և ամեն կողմ կընայ ճամբորդուիլ։

* * *

Բէլթրապուրիկէն կը գրեն թէ Կօրչագօֆ իշխանը իւր պաշտօնէն պիտի հրաժարի և այսպէսով բոլոր քաղաքագլխական սխալմանց վերջ մը պիտի տրուի. Նոյնպէս Իկնաթիէֆն ալ վայր մը քաղաքագլխական Թատերախաղէն պիտի քաշուի. Վալուեէվ որ երկար ատեն ներքին գործոց պաշտօնէութիւնը վարած է՝ արտաքին գործոց պաշտօնեայ պիտի անուանուի. զգօնամիտ և խելացի անձ մը ըլլալով կը յուսացուի որ ուղիղ գիծ մը բռնէ և սխալ դեր մը չը խաղայ. կը հաւատեն թէ Բոլոնիոյ քանի մը զիջողութիւններ պիտի ըլլուին. և մասնաւորապէս Բոլոնիոյ մէջ Բոլոնիայի լեզուն դպրոցաց և ատենից մէջ պաշտօնապէս պիտի գործածուի։

ԱԶԳԱՅԻՆ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Կեդր. Վարչութիւնը Նիկոմիդիոյ վիճակէն հասած պաշտօնական տեղեկութեանց վրայ, որք կը գուժեն թէ նոյն վիճակի շրջակայ գիւղօրէից ժողովուրդն արմտեաց սղութեան և առևտրոց անյաջողութեան պատճառաւ մեծ նեղութեան և սովամահ լինելու վտանգին ենթարկուած են, որոշեց մայրաքաղաքիս մէջ հանգանակութիւն բանալ, և ժապաւինեալ տումար մը յանձնեց Նիկոմիդիոյ փոխ. առաջնորդ Արժ. Տ. Ստեփաննոս վարդապետին, որ բարեսէր ազգայնոց ներկայանալով անոնց նպաստներն ընդունի և իւր նպատակին հասուցանէ։

Ուստի ի գիտութիւն բարեսէր ազգայնոց սոյն պաշտօնական ծանուցումը հրատարակել արժան դատուեցաւ։

1 փետր. 1877
՚ի Պատրիարքարան Հայոց
Կ. Պօլիս

. . . Խմբագիր.

Եայըլլայու Խըզըճ գիւղի Նոր ընծայ Տէր Յովհաննէս քահանան երկու երեք տարիէ ՚ի վեր գիւղին մէջէն շատերուն հետ խռով է և ամեն ժամանակ կառավարութեան դռներէն պակաս եղած չէ և Ս. Եկեղեցին ալ Ս. անմահ պատարագ կընէ առանց հաշտութեան և իր հետ խռով եղած անձինքներն ալ եկեղեցիէն դուրս կեցլին պատարագ մտնելուն մէջ։

Ահա այս մօտ օրերու ըրած չարիքներուն առաջինն իր քրոջը և էնիշտէին հետ չորս անգամ կելլէ կառավարութեան դուռը կերթայ և չորս անգամին ալ անխրատ կելլէ իր բամծովը։

Ու դարձեալ գիւղին մէջ քրոջը հետ շատ դէշ կռիւ ընելէն ետքը՝ Տ. Յովհաննէսի երեսը վիրաւորուած ըլլալով չորս օր եկեղեցի չերթար մինչև վէրքերը բժշկուի։

Ահա կիրակի առաւօտ կերթայ ՚ի Սուրբ եկեղեցի և կ'սկսի քարոզի և քարոզի տեղ իր գըլխին եկածները կը պատմէ. ժողովուրդը իր վրայ չի վայլելու խօսքեր և վերջին խօսքը կընէ գիւղէն ելլել։

Ահա Տ. Յովհաննէսի ոխ պահելու իր քրոջը աղջկան հարսանեաց հանդէսը կատարելու ժամանակն չերթար և գիշերը չորսին ատեններն շատ դէշ կռիւ կը հանէ գիւղիս միւթեվէլլին հետ մեկզմեկու չի վայլելու խօսքեր կընէ և Տ. Յովհաննէսի երեցկինը գիշեր ատեն պօռալ «եանղըն կայ» ըսելով և ժողովուրդն ալ շատ զարմացած է գիշեր ատեն ըլլալովը։

Ահա վերոյիշեալ եղածներն մեկդի դնելով լուռ կեցած էին բոլոր գիւղացիքն. բայց անցեալ օր վարժապետի համար մէկ խռովութիւն մը հանելուն պատճառաւ հարկ եղաւ որ լրագիրներուն մէջ հրատարակել տանք Տ. Յովհաննէսի ըրածներն։

Եւ ահա անցեալ տարիէ ՚ի վեր Տ. Յովհաննէսի մատնութեամբն գիւղիս Ս. Սարգսայ եկեղեցւոյս աւագ սեղանը դըրուած մայրն մեր Ս. Աստուածածնայ պատկերն ՚ի Նիկոմիդիա առաջնորդ Սրբազան հօրն մերոյ ձեռամբն ՚ի Նիկոմիդիա քաղաքըն տարած է առանց քննութեան։ Եւ մինչև հիմայ ինչ պատճառաւ եղած ըլլալն յայտնի չէ յանցանքը պատկերին է մի եօղսամ պատկերին տիրոջն է մի և կերևայ որ պատկերին տէրը իր չը սիրածն է և մատնողներն գովելի իր սիրածներն են. ինչու որ պատկերին համար շատերն եկեղեցի չեն երթար մինչև պատկերը չի դանէ ըսելով ու մահզերադրութիւն ալ ըրած ենք և քննիչ մ'ալ ուզած ենք խաէ օգուտ մ'ըրած չէ մինչև հիմայ։

Եւ այսպէս պէշութիւն մը ինկած է գիւղիս մէջ, որ հոգատանող չկայ խեղճ փուխարէին համար և ահա փուխարէն անօթի կեցած ու անտէր մնացած է ուսեալք չունի և եկեղեցւոյն ատոններն ալ Հ. . . Մ. . . անուամբ մէկ անձին վրայ չահըղ կեցած է, բոլոր գիւղացին կուղէ որ չահօղը առնէ ու իր ընտանիքներուն ապրուի մինչև մախսուլի ժամանակ, բայց լիրաներն աղւոր ըլլալուն և իր դռնովին աղէկ դալուն համար չուղեր որ խեղճ փուխարէին տայ։

Ահա Քարցի գիւղի քահանաներուն ծուխի համար մէկ զմէկու հետ դէշ խռովութիւն ըլլալէն դէշութիւն ծագած է գիւղիս մէջ և ահա Տ. Ներսէսի որդի Արթինին անցեալ օր աւագերէց քահանայի և իշխան աղաներու դէմ բռնելը սարսափելի կերպով։

Եւ Ջուխուր գիւղի Տ. Մարտիրոս քահանայի ըրածն Ծնունդին վերջի օրն ՚ի Ս. եկեղեցին դուռը գոցել, պատարագ չընել բոլոր գիւղացին ալ ցաւի մէջ թողլով կերթան Խըզըճ գիւղի քահանային. մէկ թաղական աղաներու հրամանաւն կառնուն ու կը տանին իրենց քահանայութիւն ընելու համար։

Ահա Եայըլլայու Հայոց գիւղերուն ինչ վիճակի մէջ ըլլալն ամեն կերպով յայտնի ըրած ենք կուղենք որ օրինաւոր կերպով քննիչ մը ղրկուի, անօթի և անտէր մնացած են, ինչու որ կառավարութեան դուռն ալ դայլին ցորենի համար մինչև հիմայ օգուտ մը չըրաւ։

1877 յունվ. 21 Խըզըճ գիւղի
հասարակութիւն

ՀԵՌԱԳՐԱԼՈՒՐՔ

Լօնտրա 12 փետր.

Լօրտերու խորհրդարանին մէջ կօնթ Քառուկան լօրտ Ալպանի պատասխան տալով ըսեր է թէ պատերազմական գործոց վրայօք տեղեկութիւն առնելու համար Պօլիս սպայներ ղըրկած էինք, այս բանս Բ. Դըռնէն գաղտնի պահուած էր, ուստի առնուած տեղեկութիւնքը հասարակաց ծանուցանել անպատշաճ է։

Հասարակաց ժողովոյն մէջ Կլատսթօնը լօրտ Տէրպիի 5 սեպտեմբեր ամսաթուով սըր Հէնրի Էլլիօթին քաշած հեռագիրը ուրբաթ օրը պիտի պահանջէ. Եւ դաշնագրոց Անգղիոյ որ ատոնճան երաշխաւորութիւն ունենալը պիտի բացատրէ։ Սըր Սթրաֆորտնորթքուրդ սըր Քալլին պատասխանելով ըսաւ թէ սըր Հէնրի Էլլիօտ գործնականապէս տէրութեան ծառայութեան մէջ դառնալով իրեն եղած բացատրութեանց տուած պատասխաններուն վրայ տեղեկութիւն չունի։

Վիէննա 12 փետ.

Հունգարացի պաշտօնէից կողմութիւնը չյաջողելով պանքայի խնդիրը մէկը Հունգարացի և միւսը Աւստրիացի Դիղէ և Սէղլ անուանի անձինքը պիտի տրամադրեն։

Բարիզ 12 փետր.

Սաաքըբաշա երեկ գիշեր դէպ ՚ի Ռուսճուգ ճամբայ ելաւ. լրագիրք Ռուսիոյ դէմ կը խօսին։

Վիէննա 12 փետր.

Միտհաթ բաշա հոս կ'սպասուի. Դանուբի ջրերը կը բարձրանան։

ՆԵՐՔԻՆ

Լա Թիւրքի կը գրէ թէ նախորդ Տպագրական տեսուչ Համտի պէյ Թէհրանի դեսպան պիտի անուանուի։

Մարտ մէկէն բացուելիք երեսփոխանական ժողովոյն ատենադրութեանցը համար Բ. Դուռը 20 ՚ի չափ դրագիրներ սղագրութիւն կը սորվին։

Այս անգամ Բ. Դրան դրագիրներէն Թէվֆիք պէյ անուն մէկը մեքենայ մը հնարեր է որով սղագրութենէ արագ գիր գրելու կարելի է եղեր։ Սա խնդրագիր մ'է տուեր Բ. Դրան որ այդ մեքենայով ըլլայ ատենադրութիւնը, կըսէ Իթթիհատ։

Բ. Դրան դրագիր մը գիր գրելու մեքենայ մը հնարէ, մեծ բան է այս, սակայն սպասենք մարտի մէկին տեսնելու թէ ինչ տեսակ բան է արդեօք այդ մեքենան։

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

ՓԵՏՐՎԱՐ 1 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

Հինդնոց	111—00
Մէթալլիք	112—00
Մէճիտիյէ	104—05
Պղինձ	158—00
Անգղ. լիրա	109—35
Բօլ	88—30
20 Ֆրանգ	87—25
Քրիմից	51—20
Թղթադրամ	166-00

Լօնտրա 12 փետր.

Իսհամը ումումի	12-11

Բարիզ 12 փետր.

Իսհամը ումումի	12—32

Գօնսօլիտ
13-17 բացվե.
13-22 բարձր
13-14 ցած
13-20 գոցվ.

ՏՕՔԹԷՕՌ ՃԷԼԱԼ

Մասնաւոր դարմանիչ Սեբաստիոյ Գաղղիական ախտի և նոյն կամ որ և է պատճառաւ ծագում առած ամբողջ ծննդական գործարաններու վերաբերեալ հիւանդութեանց։

Ինչպէս ծանուցինք, Տօքթէօռ Ճէլալին թէ իւր աշակերտութեան ժամանակ և թէ վերկայեալ բժիշկ անուանուելէն վերջը մասնաւոր ուսումն բրած ըլլալը թէ Գաղղիական և թէ ուրիշ որ և է տեսակ ծննդական գործարաններու վերաբերեալ հիւանդութեանց ճիւղերուն մէջ, և որուն այս մասին ունեցած ճարտարութիւնը շատերուն ծանօթ ըլլալն գիտնալով, կը ծանուցանենք Ազգոյ Հասարակութեան, որ ամեն կիրակի, երեքշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ օրերն ժամը 6էն մինչև 10ը հիւանդներ պիտի ընդունի իւր բնակարանը որ է Բերայ Թարլապաշի ճամբէսի թիւ 117 և ամեն երկուշաբթի, չորեքշաբթի և ուրբաթ օրերը ժամը 6էն մինչև 9ը Պաղճէգաբու Համիտիյէ Թիւլպէին դէմի կարգը եքի գաբուլու Սինապեան Վիջէն էֆէնտիի դեղարանը թիւ 32։

փետր. 15

—

ՔԵՐԱԿԱՆ

130 պատկեր, 48 երեսէ բաղկացեալ ընտիր թղթով և կազմեալ. Կեդրոնատեղին է Զարդարեան գործարան Կ. Պօլիս Սուլթան Համամ թիւ 14 կը գտնուի նաև ամեն գրավաճառաց քով։ Գին 40 փարայ։

Գաւառացւոց համար հարիւրին 10 զեղչ։

— —

Ազգ. Հիւանդանոցի Ներքին բժիշկ Տօքթօր Գաբրիէլ Էֆէնտի Նահապետեան, այսուհետև ամեն չորեքշաբթի օրերը ժամը 6էն 8 Սամաթիա Իմրահօրը Թօգաթլեան Պ. Գաբրիէլի դեղարանը, և ուրբաթ օրերը ժամը 6էն 8 դարձեալ Սամաթիա Մ. Ճիվանաքիին դեղարանը, Նաև Հիւանդանոց իրեն դիմող աղքատ հիւանդաց ըստ առաջնոյն բասա ըլլալու պատնայե ձրի է կը ծանուցանէ արգոյ հասարակութեան։

—

ԻԼԱՆ

ՄԻՀՐԱՆ ԱՐԻԿԵԱՆ

Նաղճը խանընտա իւսթ գաթտա 21 նումերօլու օտասընտա հաֆթատա հէր կիւն եօլլէնտէն սօնրա թալիպ օլանլարա լիսան լէտաֆէթ պէյանը Թիւրքի թալիմ վէ չակիրտանը հէր մէճհլէ խօշնուտ խոէճէք տիր։

—

ՏՕՔԹՕՐ ՄԱՐՔԵՐ

Վիէննա մէքթէպլէրինտէն օն պէշ սէնէ մուգատտէմ տիբլօմա ալմըշ վէ պիր չօգ Եվրոպա խաստախանէլէրտէ բրօվա իթմիշ օլան տօքթօր Մարքեր՝ պու տէֆա Պէշիքթաշտա Բաշա մահալլէսինտէ Բում քիլիսէսի գարշըսընտա 4 նումերօլու քէնտի խանէսինտէ հէր կիւն սաաթ 3–5է բաղարտան մաատա ֆագիր խասթալարա մէճճանէն պագաճագ տըր։

Տօքթօրը միւմայիլէյհ հէր կիւն Գալաթատա Վօյվօտա սօգադընտա Բօլօնէզ էճզախանէսինտէ սաաթ 7–9ա գատար պուլունուպ հէր նեվի խասթալարա պագաճագ տըր։

Բունտան մաատա վագըթլարըտա պալէատէ դիքըր օլունան խանէսինտէ պուլունուր։

Միւմայիլէյհ տօքթօր, ճէրահըգ վէ եպէլէք վէ րահիմ իւֆիւնէթի, գանլը վէ գուրու պասուր, սըթմա, կէօյիւս, տէրի խասթալըգը, Ֆրէնկի վէ օնտան գալմա գուլագ, պուրուն կէօզ վէ րահիմ վէ էպլէրի նէ գատար էսկի օլսա բէհրիզսիզ ազ վագըթ դարդընտա տէֆ իտէճէք, վէ պէլ սօուգլուգ եէնի վէ էսկի քէնտի ալէաթընտա օն տէֆաստա տէֆ իտէճէյինի իլան էյլէր։

Դեկտ. 9

—

ԸՆԴԱՐՁԱԿ

ՕՐԱՑՈՅՑ

1877

ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

յօրինեալ

յԵրեմիա Քահանայէ Խասգիւղի

Պարունակութիւնք.— Վեհ. կաթողիկոս ամենայն Հայոց, և Բարձրաշնորհ Պատրք. Կ.Պօլսոյ։

Ազգ. Ընդհ. Ժողով, բաղկացեալ ի 140 անդամոց յականէ անուանէ նշանակեալ, և ըստ իւրաքանչիւր գաւառաց Տաճկաստանի։

Ազգ. Վարչութիւն, կրօն. և Քաղ. ժողովոց անդամք և պաշտօնք նոցա։

Ազգային դիւանատուն եւ գործադիր պաշտօնեայք։

Դատաստանական՝ Ուսումնական՝ Տնտեսական խորհուրդք և Ելմտական հոգաբարձութիւն և պաշտօնք նոցա։

Ընդհանուր ցուցակ առաջնորդաց և առաջնորդական տեղապահաց Տաճկաստանի գաւառաց։

Ցուցակ երկսեռ անուանց մկրտելի երախայից պաշտօնապէս աւանդեալ 'ի Նախորդ կեդրոնական ժողովէ ի դիւրութիւն ազգայնոց։

Շքանուանք ըստ իւրաքանչիւր աստիճանի և արժանեաց պատկանեալ։

Տաճկաստանի կայսր և կայսերազունք։

Բարձրաստիճան Նախարարք Օսմանեան տէրութեան։

Հայազգի զանազան պաշտօնատարք Օսմանեան կառավարութեան ի Բ. Դրան արքունի։

Վիճակագրութիւն բոլոր ազգային վարժարանաց Կ. Պօլսոյ և որքանութիւն Հայազգի երկսեռ աշակերտաց և տարեկան ծախք ուսուցանող վարժապետաց։

Որ բոլոր գրավաճառաց քով կը վաճառի

Գին 3 ղրշ

—

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՏԷՏԷԵԱՆ

ՄԱՐԻՈՆ ՏԸԼՕՐՄԻ

ԽՈՍՏՈՎԱՆԱՆՔԸ

կամ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՏԱՐՓԱՆՔ

Հեղինակ

ԷՕԺԷՆ ՏԸ ՄԵՐԳՈՒՐ

Կը ծախուի Եէնի–Ճամի Չիլինկիրլէր ճամբէսի թիւ 8, Ս. Դ. և Եաղմաճեան գրատունը գին 2 ֆրանք։

Ամբողջ գործը 2 հատորէ պիտի բաղկանայ։

—

ԲԱՐԻԶ Ն ՅԱՄԵՐԻԿԱՅ

ԳՈՐԾ Է. ԼԱՊՈՒԼԷՅԻ

Այս եզական գործին երկրորդ և վերջին հատորն ալ Իզմիրի Տէտէեան տպարանէն հանած ըլլալով, կը գտնուի Եէնի ճամի փողոց, Չիլինկիրլէր ճամբէսի, թիւ 8, Ս. Դ. և Եաղմաճեան գրատունը։

Գին 2 ֆրանք։

—

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՕՍՄԱՆԵԱՆ

Թարգմանեաց ի Գաղղիարէն բնագրէն

Միհրան Յ. Սըվաճեան

Կը ծախուի իւրն 2 ղրշ. հետեւեալ տեղերը՝

Պօլսոյ Հայ գրավաճառներուն կամրջին Պօլսոյ և Ղալաթիոյ գլխուն պարագայները, Բերայի ծխավաճառներուն և Գաղղիացի գրավաճառներուն քով և լրագրավաճառներուն միջոցաւ։

—

ԳԱՅԼ ՎԱՀԱՆ

Ի ՀԻՆԳ ԱՐԱՐՍ Զ. ՊԱՏԿԵՐ

Եւ ի մի վերջաբան

Ի Տ. Մանուէլէ

Ի Տպարանի Հայաստանեայց

ԳԻՆ 4 ՂՐՈՒՇ

—

Կը ծախուի բոլոր գրավաճառաց քով, կեդրոնատեղին է Մէրճան Չարշըն Յ. Մարգարեանի գրատունը թիւ 57։

—

Պ. ՏԸ ԳԱՄՕՐ

Թարգմանեց Գ. Չիլինկիրեան

Հրատարակութեան Տէտէեան

Կը ծախուի Ս. Դ. եւ Եաղմաճեան գրատունը,

գին 1 ֆրանք 50 սանդիմ։

—

ՕՍՍԻԱՆՈՒ

ՍԿՈՎՏԻԱՑԻ ՔԵՐԹՈՂԻՆ

Ի Գ. ԴԱՐՈՒՆ

Քերթուած

(Թարգմանեց)

Պ. Յ. ԱՏՐՈՒՆԻ

Սոյն հեղինակին քերթուածոց արժէքը որ մինչև Հոմերոսի հաւասար կը համարին բաղումք յեւրոպայի գրագիտաց, այժմ հայերէն աշխարհաբառ լեզուի թարգմանուած ու տպագրուած է, իրաւամբ կարժէ որ գտնուի ամեն հայ բանասիրաց գրատան մէջ։ Կը վաճառի Մէրճան չարշըն գրավաճառ Սրապեան Պաղտասար աղայի և ուրիշ գրավաճառաց քով։

Գին 5 ղշ։

ԽՄԲԱԳԻՐ
ՏԷՐ ԵՒ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ
ՕԳՍԷՆ ԽՕՃԱՍԱՐԵԱՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Օ. ԽՕՃԱՍԱՐԵԱՆ
Եուսուֆեան խան վերի յարկ
թիւ 7